

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО. ФОЛЬКЛОРИСТИКА

УДК 82.09.007

Ольга БЛИЧЕНКО

КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ЛІТЕРАТУРИ ЯК ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЧАСОВИХ І ПРОСТОРОВИХ ВІДНОСИН

У статті зроблено спробу дослідити комунікативний зв'язок тексту і реальності в процесі читання художнього тексту. Автор намагається простежити процес входження в текст, взаємодію письменника і культурного простору в інформаційному середовищі.

Ключові слова: комунікація, інформаційне середовище, художній текст.

Без урахування особливого уявлення про комунікаційний простір важко розглядати літературний твір у його зв'язку з автором, із культурною традицією та системою соціальних комунікацій. Актуальність представленого дослідження визначається тим, що при всій увазі, яка на початку ХХІ століття приділяється соціальним комунікаціям та різним їх аспектам, деякі особливості все ще залишаються недостатньо вивченими.

Аналіз джерел. Зазначимо, що дослідники розрізняють простір літературного – як відкритість утворенню світу в мистецтві, дійсність літературного бачення (сфера творця), і літературний простір – як конкретну даність, замкненість, дійсність образу (сфера творіння). До ознак, що виражають особливості системно-структурної організації, відносять архітекtonіку тексту, його структурованість і системність, цілісність, просторово-часову дискретність.

Теоретико-методологічну базу дослідження забезпечили фундаментальні праці з теорії соціальних комунікацій Р. Абдеева, А. Єрмоленка, В. Ільганасвої О. Каптерєва, В. Когана [1; 4; 5; 9; 10].

Відомий польський філософ і літературознавець Р. Інгарден зазначив, що художній твір може розглядатися як інтенціональний предмет, тобто як об'єкт свідомості, поза якимись реальними

взаємозв'язками [8, с. 72]. Водночас твір постає як багаточарова формація.

Польський феноменолог виділив чотири онтологічні рівні літературного твору: 1) рівень фонічної організації тексту і побудованих на ній синтаксичних конструкціях вищого ряду; 2) рівень означення; 3) рівень схематизованих аспектів; 4) рівень представлених предметів.

Згідно з теорією Ж. Делеза, література видобуває з мови перцепти та афекти і здійснює це в знаковому просторі, але здійснює, представлена як цілісність [4].

Простір твору художньої літератури переважно розглядався як фізичний, тобто як місце, де відбуваються сюжетні дії. Свого часу Д. Лихачов зазначав, що в творі художньої літератури письменник формує певний простір, у якому відбувається дія [11, с. 195].

Перша деталізована концепція простору літератури, відтворена свого часу О. Шпенглером у роботі «Занепад Європи» (1918) [18]. Він підкреслював важливість простору не тільки для індивідуального сприйняття, але й для культури загалом, а також для всіх видів мистецтва, що наявні в межах конкретної культури. Простір виступає тим прасимволом культури, із якого можна вивести всю мову її форм, що відрізняє її від будь-якої іншої культури.

Цікава і глибока концепція простору в літературі була свого часу запропонована М. Бахтіним [2]. Він говорив про засвоєння в літературі реального простору й увів нове поняття хронотопу, що було покликане охарактеризувати зв'язок простору з часом. Хронотоп – це істотний взаємозв'язок часових і просторових відносин, художньо засвоєних у літературі. Хронотопом визначається єдність літературного твору в його відношенні до реальної дійсності.

Ю. Лотман порушував проблему простору літератури, виходячи із структуралістських позицій, і зазначав, що простір у творі моделює різні зв'язки картини світу: часові, соціальні, етичні [12].

Так само Б. Успенський був автором концепції, у якій простір тексту розумівся як наслідок взаємодії значної кількості поглядів – автора, персонажа, реципієнта [16].

Метою нашої статті є визначення особливостей існування комунікаційного простору літератури в сучасних соціокультурних умовах.

Виклад основного матеріалу. Цілісність літературного тексту, його образна повнота співвідноситься з культурною цілісністю світу. Художня значущість тексту визначається його змістовністю, що втілюється в ритмічно організованій стилістиці, точній мові, у метафоричному тлумаченні світу й уявленні про світ.

Художній досвід письменника стає моделювальним образом національної історії, її духовним забезпеченням, орієнтиром майбутнього типу культури, що витікає з історично важливих явищ, які містяться в ньому, подій, фактів, навколишньої реальності, діалектики її ідей.

Художня дія пов'язана з порушенням спокою, із драматизацією образної рівноваги. Так, у драматичному тексті смисл конфліктної протидії співвідноситься з образом інтенсивно орієнтованого світу, у якому людина існує як “діяч життя”, що актуалізує в собі природні можливості буття людей. Конфліктна ситуація характеризується тим, що буття героя збігається з життям інших, постать іншого стає фундаментальною та конститутивно-сисловою структурою, що поєднується в образній свідомості з реконструкцією суб'єкта.

Комунікаційний простір ізоморфно розширює простір культури. У кожному епоху означені інтерпретації формують простір самовизначення людини культури. Унаслідок дії закону кумуляції комунікаційних каналів пізніші комунікаційні канали охоплюють комунікаційні канали попередніх систем, але в технічно модернізованому вигляді.

У творі письменник відображає певний простір, у якому відтворюється дійсність. Сам простір і його внутрішня сутність утворюють рід певної першо-матриці, яка була “батьківщиною” художнього, моделлю, відповідно до якої відбувається існування ще нейтрального і не поляризованого цілого – в окремих його місцях, в естетично-визначене; відбувається прорив “природно-матеріального” до сфери культури і вищої її форми – Духу.

Простір як текст, текст простору й людина як творець простору тексту – усі ці важливі елементи об'єднані поняттям «міфопоетичного» і «міфу». Особлива увага приділяється текстам

«посиленого» типу, до яких належать ті художні, релігійно-філософські, містичні та інші тексти, у яких простежуються сліди міфопоетичної концепції простору. До таких текстів варто віднести твори Данте, Гете, Е. Гофмана, М. Гоголя, Ф. Достоєвського, М. Пруста, Дж. Джойса, Ф. Кафки.

Простір тексту неоднорідний. Ця його властивість утілюється в понятті “шлях” як квінтесенції простору. Сам простір визначається через сукупність шляхів, які можуть перебувати в ньому, а сам шлях значною мірою співвіднесений із типом персонажа, який може виступати суб’єктом шляху.

Шлях виконує роль семантичної зв’язності, об’єднувального початку простору того тексту, у якому він існує. Це вказує на можливість артикуляції єдності творця і творіння. Простір вивільняє місце для сакральних об’єктів, відкриваючи через них свою найвищу сутність, надаючи їй смислу. Просторово-часовий континуум нерозривно пов’язаний із наповненням тим, що так або інакше організує простір.

Для літературного тексту характерне те, що простір задається сакральними об’єктами, які його заповнюють. Сакральним об’єктом у художньому тексті може бути і є будь-який предмет, будь-яка річ, яка в цьому тексті названа. Кожне слово може впливати на структурування простору, прагнучи бути семіотичним орієнтиром.

Проблема співвідношення інформаційного внутрішнього і знакового (семіотичного) зовнішнього характерна для літературних текстів, які виступають інформаційними й культурними феноменами інтелектуальної природи особистості. Знаком ефективності структури тексту є його архітектонічна досконалість. Текст, як продукт мовлення й предмет перцепції, фігурує в комунікаційному середовищі у вигляді неоднозначної графічно-мовної системи й структури. Умовою текстового комунікативного обігу є графічно-знакова система, покликана виражати зміст твору.

Кожна структура передбачає елементи, між якими наявні структурні зв’язки. Сукупність елементів становить відповідну систему, що визначає системно-структурний характер тексту. Текст має багатоаспектні авторську (з погляду автора) і перцептивну (з погляду реципієнта) структури. Кожна із цих структур у певному аспекті є варіантом. До таких варіативних структур належать

архітектонічна й семантична, яка охоплює тематичну структуру, що має варіанти: фактологічну, композиційну, логіко-понятійну, емоційно-експресивну, комунікативну, інформаційну, психологічну структури.

Розглядаючи комунікаційний простір літератури, варто зазначити, що основне призначення тексту – це вплив на людину. Уся його структура повинна бути пристосована до виконання цієї основної функції. Проблема щодо організації структури тексту була б знята, якби умови спілкування автора з читачем були завжди ті самі. Процес творення й сприймання кожного тексту неоднаковий, що й позначається на його структурі.

Характер функції впливу на людину залежить від ситуації написання й сприйняття тексту; мотиву діяльності, до якої залучена комунікація; комунікативної мети й комунікативного смислу тексту.

Наявність певної структури забезпечує цілісність твору, його здатність утілювати й передавати зміст, що в ньому виражається. Проте незважаючи на своєрідність структури кожного конкретного твору художньої літератури, вона має низку спільних рис із принципами побудови іншого твору. Структура є носієм певних ознак жанру, роду, спільного стилю, художньої течії, літературного напрямку, літератури загалом як мистецтва і мистецтва загалом як художньої діяльності.

Генезис і функціонування інформації в просторі тексту художньої літератури провокує сама повсякденна реальність, що створює тексти міжкультурної і міждисциплінарної природи. За цих обставин інформаційний потенціал літературного тексту залишається практично невичерпаним.

Комунікаційний простір розглядається як сукупність тих властивостей, які надають йому внутрішньої єдності, завершеності й комунікативності. Існує своєрідна первинна, елементарна просторовість, властива для самої мови. Ця просторовість мови як імпліцитної системи визначає й зумовлює будь-який мовний акт – знаходить собі висловлення, стає наявною і навіть підкресленою в літературній творчості через посередництво письмового тексту.

Комунікаційний простір літературного твору характеризує створений світ образів і тому він відрізняється образним характером. Як і будь-який феномен культури, комунікаційний

простір і образна реальність, яка в ньому функціонує, створюються діяльністю людини.

У просторі літературного тексту потенційними джерелами інформації стають ті сюжети, мотиви та образи, які так чи інакше презентують різні аспекти побуту і буття приватної людини як прояву ментальних стереотипів та індивідуальних емоційних імпульсів. Об'єктами інформаційного аналізу стають функції художніх образів у контексті інтеграції макро- та мікроаналізу літературного тексту як тексту культури. Будь-який текст художньої літератури незалежно від часу його створення, авторської, світоглядної, жанрової або іншої належності потенційно інформативний, оскільки в історичному часі його інформаційний потенціал нарощується в контексті іншої техніки прочитання, якими будуть новий досвід, мислення, прагматична, емоційна ситуація. У процесі функціонування відчужений від свого творця текст-лист набуває статусу тексту-читання. Текст-читання стає здатним об'єктивувати сліди ментальності й пасіонарності своєї епохи, завдяки чому він стає ключем до розуміння.

Комунікаційний простір формують автор твору літератури і реципієнт. Письменник, переосмислюючи побачене та пояснивши для себе смисли існування за допомогою системи художніх образів, намагається відтворити своє світосприйняття, залучаючи реципієнта до складного процесу самопізнання, примушуючи працювати уяву, залучаючи увесь духовний потенціал особистості. У художньому просторі реалізується зміна естетичних вражень і переживань читача, які виникають під час сприймання певного твору літератури.

Він стає феноменом ідеального порядку, оскільки властивий не для реального світу й не для самих творів літератури як елементів реальності, а для тих образних моделей, які наявні в творі літератури, й, унаслідок чого, комунікаційний простір сам набуває образності.

Комунікаційний простір виступає інтегральною характеристикою художнього твору. Зазначимо, що автор у творі художньої літератури, відображаючи реальний простір, формує свій певний комунікаційний простір, а читач сприймає твір художньої літератури і як матеріальний об'єкт, який наявний у реальному просторі, і як носія ідеального художнього образу.

Комунікаційний простір не є точною копією реальності, навіть якщо він створений у процесі прямого і безпосереднього зображення письменником конкретного явища реального життя. У творі художньої літератури автор, за допомогою своєї уяви, може розсувати межі комунікаційного простору.

Завдяки уяві в свідомості письменника виникають образи, які закріплюються й створюють художню реальність. Будь-яке явище, яке потрапляє в поле комунікаційного простору, має передусім не матеріальне об'єктивне значення, а стає художнім образом, який не завжди відповідає реальному призначенню просторового об'єкта, але залежить від суб'єктивного сприйняття світу письменником.

Отже, комунікаційний простір наповнений не фізичними об'єктами, а художніми образами, оскільки вони представляють погляд людини на певні події, закріплені художніми прийомами в творі літератури. Художня література, виступаючи матеріалізацією духовного змісту, потрапляє до просторово-часового континууму, в якому існує все матеріальне.

Кожний художній текст створюється як унікальний, сконструйований знак особливого змісту. Він, як двопланове утворення, має формальний аспект і змістовний. Послідовність знаків утворює форму тексту. В першому акті сприймання для реципієнтів вона завжди лінійна: знаки можуть виступати один за одним у часі за умови усного тексту, або розташовуватися один за одним у просторі (письмовий текст).

Автор, унаслідок традиційної конвенції, сам будує свій текст, щоб його первинне сприймання створювало ефект лінійності. Тому знакова послідовність лінійна, вона є іманентною властивістю писемного тексту й об'єктивна в цій якості – як незалежна від реципієнта.

Код може добудовувати цілісність і формувати її, тобто взаємодія коду й цілісності є процесуальною. В процесі читання код необхідний адресату як дієвий механізм дешифрування тексту, при цьому коди можуть змінювати один одного, той, що декодує, може надати перевагу коду іншого, щоб краще зрозуміти зміст тексту.

Коли текст прочитано й зрозуміло, тобто дешифровано, утворюються «застиглі» кодові структури та відносно статична цілісність. Це дає змогу з'ясувати результат усіх видів локальної та

глобальної зв'язності, співвідношення з кодовими структурами й сильними позиціями тексту, значущість кожного з компонентів тексту та їхню остаточну ієрархію, що загалом формує внутрішню форму простору тексту.

Художній текст будується як форма організації, тобто певна система стосунків матеріальних одиниць, що його складають. Із цим пов'язане те, що між різними рівнями тексту можуть встановлюватися додаткові структурні зв'язки – відношення між типами систем. Текст складається з підтекстів, із яких кожний може розглядатися як самостійно організований. Структурні стосунки між рівнями стають певною характеристикою тексту загалом. Саме ці зв'язки (всередині рівнів) надають тексту характер інваріанта. Функціонування тексту в соціальному середовищі породжує тенденцію до розділення тексту на варіанти.

Комунікативний простір у літературному творі – це континуум, у якому розташовані герої та відбувається дія. Співвідношення простору в творі та простору реального світу неоднозначне. Наївне сприйняття постійно підштовхує читача до ототожнення художнього і фізичного простору.

Комунікативна сутність твору художньої літератури – побудова його простору, або форми його простору. В розумінні комунікаційного простору можна говорити, насамперед, про простір літератури. Структура комунікаційного простору визначається культурно-історичними умовами. Художній простір, так само як і художній час, історично мінливий, безпосередньо відтворюється в зміні хронотопів.

Художня література пов'язана із соціальним простором, який є близьким, освоєним для людини, оскільки в ньому протікає майже все її свідоме життя, відбуваються події, що мають соціально-суспільну специфіку. Ці типи – комунікаційного простору й соціального простору взаємодіють і взаємодоповнюють один одного.

Комунікаційний простір, разом із часом, є одним із найважливіших елементів у побудові комунікаційної моделі світу. Він відрізняється як спільними, так і частковими властивостями реального континууму. Це зумовлено, насамперед, тим, що художній світ є відображенням об'єктивної дійсності. Черпаючи деталі з реальної дійсності, він здатен передавати національно-

історичний колорит не тільки пейзажу, світу речей, але й людських характерів.

Кожний письменник усвідомлює час і простір по-своєму, наділяючи їх власними характеристиками, що відтворюють світогляд автора. Певні характеристики реального простору й часу одні з них ігнорують, інші – гіперболізують. Унаслідок чого комунікаційний простір, що створюється письменником, не схожий на жоден інший простір і час, а тим більше – на реальний.

Унаслідок появи нової форми та середовища існування тексту трансформація літературної культури приводить до суттєвих змін позиціонування постаті автора. Підкреслимо, що вся історія художнього тексту – це поступова втрата автором своєї значущості. Взаємодія творів і соціального світу не обмежена лише естетичною та символічною апропріацією звичайних об'єктів, мов і ритуальних або побутових практик. Вона зачіпає безліч фундаментальних, рухомих та нестійких зв'язків, що виникають між текстом і його матеріальними властивостями, між твором і його фіксацією.

Будь-який твір так чи інакше відображає реальний світ. Природними формами існування цього світу є час і простір. Час і простір у літературі умовні. Проте література порівняно з іншими видами мистецтва найвільніше спілкується з часом і простором.

Важливою властивістю літературних часу і простору є їхня дискретність, тобто переривчастість. Стосовно до часу це надзвичайно важливо, оскільки література стає здатною не відтворювати увесь потік часу, але вибирати з нього найсуттєвіші фрагменти. Специфіка умовності часу і простору залежить від роду літератури.

Кожній епосі притаманний власний спосіб художнього бачення і своя, багато в чому інтуїтивна, конструкція комунікаційного простору. Зміна культурних епох свідчить про революцію в стилі художнього бачення, радикальний переворот у трактуванні комунікаційного простору. Розуміння простору в літературі нерозривно пов'язане зі світоглядною системою відповідної культури, світовідчуттям і світорозумінням епохи.

Зазначимо, що той же текст набуває нових смислів у сприйманні читача різних епох і чим значущіший текст художньої літератури, тим він більше повторюється, переходячи від епохи до

епохи. Читач, який намагається зрозуміти художній текст, прагне відтворити його комунікаційний простір.

Художній текст виникає за допомогою переходу з рівня знаків на рівень предметно-сміслового змісту. Відношення до світу, соціуму та їх цінності, що містить твір художньої літератури, реалізуються в знаках, які самі зникають у знаковій системі, що сама знищується. Він відсилає нас до предметності й духовності, які переходять одна в одну в внутрішньому світі твору.

Структура художнього тексту складається з художніх образів, а образи – зі знаків. На кожному етапі переходу на вищий рівень від знаку – до художнього висловлювання, тобто до образу, від системи образів – до художнього тексту, відбувається якісний стрибок, нівелювання попереднього рівня і формування нової якості смислів і значень художньої думки.

Мотиви й образи належать до числа одиниць, які формують образний «ландшафт» літературного тексту і складають когнітивну основу оповіді, що відтворює індивідуально-авторське бачення світу, евристичну модель, яку виробила культурна свідомість автора / читача. Ці смислові одиниці істотно змінюються в сучасному тексті художньої літератури, набуваючи рис їх нечіткого розмежування.

Співвідношення простору, який представлений у тексті, і простору реального світу не є однозначним, оскільки існують й інші види просторів, що реалізовані в тексті твору художньої літератури.

Зазначимо, що текст, який сформувався в остаточному вигляді, створює особливу матеріальну протяжність, послідовність пов'язаних між собою речень і надфразових одиниць, що утворюють семіотичний простір. Художня література, на наш погляд, є відтворенням внутрішньої сутності людини в її цілісності, на відміну від іншої творчої діяльності, де людина реалізує тільки одну свою певну сутність, а не всю себе.

У літературі людина вільно створює світ за тими ж законами, за якими створює свій світ природа. Тільки в літературі людина перетворює свій суб'єктивний зміст і бачення навколишнього середовища на значуще й цілісне об'єктивне буття.

Художнє сприйняття твору літератури, так само як і його створення, потребує повної концентрації людини, оскільки воно

об'єднує й естетичне навантаження, і пізнавальні, етичні цінності, і емоційне сприйняття. Така єдність духовних сил людини в процесі створення і сприйняття творів художньої літератури забезпечує силу естетичної свідомості. Сприймаючи наукові, публіцистичні, популярні видання, людина одразу ж налаштовується на фрагментарне уявлення про світ, а налаштованість на читання твору художньої літератури концентрує в собі всі духовні сили. Під час читання твору художньої літератури увесь світ духовного життя стає активізованим твором. Він покликаний забезпечити цілісне й вільне сприйняття та відтворення навколишнього середовища, що можливе тільки в процесі поєднання естетичних, пізнавальних, етичних моментів людської сутності. Підкреслимо, що матеріальна оболонка в цьому разі не відіграє головної ролі.

Неможливо ототожнити комунікаційний простір і художній час із простим відтворенням у літературі реально наявного простору й часу. Простір – це конструктивна категорія в літературному відтворенні дійсності, що слугує зображенню фону подій. Може виступати і проявлятися різними способами, бути визначеним або не визначеним, докладно охарактеризованим або домисленим, обмеженим одним певним місцем або представленим у широкому діапазоні охоплення і взаємовідносин між окремими виділеними частинами. Комунікаційний простір – це сукупність тих його властивостей, які надають йому внутрішньої єдності й завершеності. Він є інтегральною характеристикою художнього твору.

Текст твору художньої літератури як замкнена система в процесі соціального існування, соціальної комунікації набуває статусу твору як розімкнутої системи. Твір, як елемент художньої культури, виступає як її знак, мета-знак. Культура соціуму як цілісність складається з мета-знаків – художніх творів.

Творчість людини ніколи не буває наслідком дії тільки внутрішніх або тільки зовнішніх культурних факторів. Це завжди взаємодія внутрішнього й особистісного світу культури та зовнішнього соціокультурного поля, коли відбувається трансформація зовнішніх соціокультурних факторів у внутрішні. Посередником у цьому процесі може бути і твір художньої літератури.

Структура твору художньої літератури в його соціально-комунікаційному існуванні може розкриватися як співвідношення, взаємозв'язок зовнішньої і внутрішньої комунікаційної форми. Текст як утворення семіотичного характеру має таку важливу ознаку як структурність. Як структура він ієрархічно організований. У тексті виокремлюють три типи організації – конструктивна, семантична і комунікативно-прагматична. Тексту притаманні дві взаємодіючі ознаки – зв'язність і цілісність. Текст твору художньої літератури виступає як складна структура, яка зберігає багатообразні коди, здатні трансформувати повідомлення, які він одержує й утворювати нові, виступаючи своєрідним інформаційним генератором, якому притаманні риси інтелектуальної особистості.

Отже, комунікаційний простір тексту – це модель моделі. Тому текстовому комунікаційному простору притаманні ті самі риси, що й семіосфері. Художній текст також є семіотично різномірним, у ньому виокремлюють свої центр і периферії. Цим не вичерпуються подальші перспективи дослідження комунікаційного простору літератури, відкриваючи широке поле діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации / Р. Ф. Абдеев. – М.: ВЛАДОС, 1994. – 336 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – 2-е изд. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
3. Винер Н. Кибернетика или управление и связь в животном и машине / Н. Винер. – 2-е изд. – М., 1968. – 201 с.
4. Делез Ж. Что такое философия? : пер. с фр. и послесл. С. Зенкина / Жиль Делез, Феликс Гваттари. – М. : Академический проект, 2009. – 261 с.
4. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія / А. М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
5. Ильганаева В. А. Влияние информатизации на культурогенез современного общества / В. А. Ильганаева //Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – №1. – С. 58 – 62.

6. Ильганаева В. А. Гармонизация культурной среды в условиях информационного общества / В. А. Ильганаева. – Х.: ХДАК. – 36 с.

7. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / В. А. Ильганаева. – Х. : КП «Городская типография», 2009. – 392 с.

8. Ингарден Р. Литературное произведение и его конкретизация / Роман Ингарден // Исследования по эстетике. – М. - 1962. – С. 72 – 91.

9. Каптерев А. И. Информатизация социокультурного пространства / А. И. Каптерев. – М.: ФАИР – ПРЕСС, 2004. – 512 с.

10. Коган В. З. Теория информационного взаимодействия. Философско-социологические очерки / В. З. Коган. – Новосибирск: Изд-во ун-та, 1992. – 319 с.

11. Лихачев Д. С. Текстология: (На материале русской литературы X-XVII веков) / Дмитрий Сергеевич Лихачев. – М. : Наука, 1983. – 639 с.

12. Лотман Ю. М. Исторические закономерности и структура текста / Ю. М. Лотман // Внутри мыслящих миров : человек – текст – семиосфера – история. – М., 1996. – С. 307 – 343.

13. Моисеев Н. Н. Цивилизация – это?! / Н. Н. Моисеев // Диалог. – 1992. – № 4 – 5. – С. 38 – 43.

14. Основы теории коммуникации / [под ред. М. А. Василика]. – М.: Гардарики, 2003. – 615 с.

15. Урсул А. Д. Информатизация общества: введение в социальную информатику / А. Д. Урсул. – М.: Наука, 1990. – 192 с.

16. Успенский Б. А. Избранные труды. Т. 1: Семиотика истории. Семиотика культуры / Борис Андреевич Успенский. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 608 с.

17. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникации. / Ф. И. Шарков. – М.: Перспектива, 2003. – 248 с.

18. Шпенглер О. Закат Европы: очерки морфологии мировой истории. Т. 1. Гештальт и действительность / О. Шпенглер. – М. : Мысль, 1993. – 663 с.

19. Шрейдер Ю. А. О семантической теории информации / Ю. А. Шрейдер // Проблемы кибернетики. – М., 1965. – Вып. 13. – С.233-240.

20. Adorno A. *Noten zur Literatur* / A. Adorno. Bd. 1-3. Frankfurt a. M., 1966-1969.

О. БЕЛИЧЕНКО

КОММУНИКАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО ЛИТЕРАТУРЫ КАК ВЗАИМОСВЯЗЬ ВРЕМЕННЫХ И ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ

В статье сделана попытка изучить коммуникативную связь текста и реальности в процессе чтения художественного текста. Автор стремится проследить процесс вхождения в текст, взаимодействие писателя и культурного пространства в информационной среде.

Ключевые слова: коммуникация, информационная среда, художественный текст.

O. BELICHENKO

COMMUNICATION SPACE OF FICTION IS INTERACTION PROVISIONAL AND SPACEAL ATTITUDE

In this article we made an attempt to study communicative connection between text and reality in the process of reading of literary work in the system of literature. The author tries to trace the process of entering in the text, interaction of a writer and cultural space in informational environment.

Key words: communication, informational environment, text of fiction.

УДК 811.161

Ірина БУРЛАКОВА

ІМАГОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА ЛІРИЗМУ МИКОЛИ ПОНЕДІЛКА (НА МАТЕРІАЛІ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ ПИСЬМЕННИКА)

Стаття присвячена особливостям функціонування етнічних автообразів, які в імагологічному дискурсі прозаїка-гумориста М. Понеділка марковані особливим ліризмом. Автор статті поставив за мету довести, що М. Понеділок значно розширив спектр посередницьких жанрів, які ретранслюють імагологічні образи, сформовані діаспорною